

Анна Жаровська

м. Івано-Франківськ, Україна

УДК: 372.461

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЛЕКСИКО- НАРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Постановка проблеми. Глобалізація суспільних процесів та неперервна інформаційна змінність обумовлюють введення людини у складну систему соціальних відносин, потребують від неї здатності до нестандартних і швидких рішень. Саме тому запровадження інноваційної освіти необхідне для подолання консерватизму в підходах до навчально-виховної діяльності вчителів та процесу мислення в навчальній діяльності учнів.

У процесі навчання учні повинні навчитися самостійно поповнювати свої знання та осмислювати отриману інформацію, розуміти сутність речей, а головне вміти розмірковувати і самостійно приймати рішення. Це в свою чергу вимагає впровадження нових методів, форм та засобів навчання, які б змогли активізувати розумово-пізнавальну діяльність учнів, свідоме засвоєння програмового матеріалу, застосування набутих знань на практиці, а також покращили б якість та результативність навчання. Досвід провідних педагогів засвідчує, що саме цьому сприяє інтерактивне навчання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Нововведення у зміст навчально-виховного процесу початкової школи були спричинені технологіями вчених, серед яких: технологія розвивального навчання Д. Ельконіна, технологія особистісно-орієнтованого навчання О. Савченка, теорія колективного навчання Н. Бібік, технологія життєтворчого навчання І. Єрмакова, технологія психологічного управління Л. Карамушки, технології словникової роботи досліджувалися А. Богуш, М. Вашуленко, Т. Потоцькою, Н. Луцан, Н. Гавриш і т.ін. Натомість, використання інноваційних технологій при навчанні народознавчої лексики молодших школярів експериментально не досліджувалось, що і спонукало нас до аналізу даної проблеми.

Мета статті – розкрити роль та зміст інтерактивних методів навчання у збагаченні словникового запасу молодших школярів народознавчою лексикою.

Виклад основного матеріалу. Сьогодення потребує розроблення принципово нових підходів до розвитку системи початкової школи. Одним із перших кроків до таких змін є запровадження нововведень у засоби, форми, методи та умови навчально-виховного процесу. Використання інноваційних технологій у навчанні лексики молодших школярів сприяє кращому засвоєнню, запам'ятання та використанню дітьми слів у власному мовленні. Такий підхід передбачає не тільки використання інноваційних методів, прийомів, та засобів словникової роботи, а і творчий, нестандартний розвиток мовної особистості дитини.

За визначенням, поданим у педагогічному енциклопедичному словнику Б.Бім Бада, інтерактивне навчання - це навчання побудоване на взаємодії того, хто навчається, з навчальним середовищем, яке є сферою досвіду, що засвоюється [1, с. 107]. А ось М.Кларін визначає інтерактивне навчання як навчання (стихийне або спеціально організоване), засноване на взаємодії, та навчання, побудоване на взаємодії [2, с.12].

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання в співпраці), де і учень, і вчитель є рівноправними суб'єктами навчання [5]. Педагог виступає як старший, більш досвідчений товариш, що знає і розуміє потреби, інтереси та можливості кожної дитини.

Інтерактивні методи навчання дають найбільший простір для самореалізації учня у навчанні та найбільше відповідають особистісно зорієнтованому підходу, бо опираються на реалізацію пізнавальних інтересів і потреб особистості. Саме тому особлива увага приділяється організації процесу ефективно багатосторонньої комунікації, яка характеризується відсутністю

полярності і мінімальною сконцентрованою на точці зору вчителя. Учасники такої комунікації більш мобільні, відкриті та активні [3, с.48].

О. Пометун та Г. Фрейман виділяють такі методи інтерактивного навчання:

- Груповий (кооперативний) метод - передбачає навчання у малих групах учнів, об'єднаних спільною початковою метою. Він дає змогу учням співпраці зі своїми ровесниками, в ході якої досягається високих результатів засвоєння знань та головне - задовольняється природна потреба людини в спілкуванні з іншими.

- Колективний (фронтальний) метод - передбачає багатосторонню взаємодію всіх учнів в класі, їх співпрацю, спілкування. Кожен учень працює самостійно над вирішенням одного завдання, після чого перевіряють отримані результати у всіх чи більшості школярів.

- Колективно-груповий метод - передбачає одночасну спільну роботу малих груп з роботою усього класу.

Аналізуючи наукові праці, присвячені досліджуваній проблемі, узагальнюючи міркування педагогів, пропонуємо своє трактування поняття «інтерактивні методи навчання» - це спосіб організації продуктивної, рівноправної, активної та позитивної взаємодії між собою всіх учасників навчання, орієнтованої на набуття учнями ключових і предметних компетентностей, при якій відбувається їх самовизначення та самореалізація.

В практиці навчання метод застосовують не ізольовано, а в певному взаємозв'язку і взаємозалежності з іншими методами та прийомами. Тому неприпустимим є застосування виключно інтерактивних методів, їх доцільно поєднувати з традиційними.

Інтерактивні методи навчання сприяють тому, що учні засвоюють усі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінка), розвивають критичне мислення, рефлексію, вміння розмірковувати, розв'язувати проблеми. Зміцнюється основне джерело мотивації навчання,

воно стає внутрішнім - це інтерес самого учня. Таке навчання підносить інтелект дитини, зміцнює її віру у власні здібності, стимулює її активність, ініціативу, самосвідомість.

Завдяки інтерактивній діяльності в учнів формуються предметні та загальнонавчальні компетентності, виробляються життєві цінності, розвиваються комунікативні якості особистості. Оскільки інтерактивні методи передбачають моделювання життєвих ситуацій, створення атмосфери співробітництва, взаємодії, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем на основі аналізу відповідної навчальної ситуації і виключають домінування одного учасника навчального процесу над іншим, однієї думки над іншою, тому під час такого навчання учні вчаться демократично спілкуватися з іншими людьми, творчо мислити, приймати сміливі, нестандартні та обґрунтовані рішення.

В основі інтерактивних методів навчання лежить власний досвід учнів, який вони використовують для вирішення проблемних питань. А максимальне використання досвіду дітей - найсправедливіший орієнтир у проблемі підбору форм та методів роботи. Головне - надати школярам максимальну свободу побудови та викладу власних думок.

Інтерактивне навчання входить до складу індивідуальної та групової практичної діяльності, які не можуть здійснюватися без різнобічного спілкування. Воно потребує багатостороннього типу комунікації, коли комунікаційні зв'язки виникають не тільки між учителем і учнями, а педагог встає рівноправним учасником навчальної діяльності [4]. Багатостороння комунікація характеризується мінімальною сконцентрованістю на точці зору вчителя.

Інтерактивна робота має свої принципи: одночасна взаємодія (всі учні працюють в один і той же час); однакова участь (для виконання завдань кожному учневі надається однаковий час); позитивна взаємодія (група виконує завдання за умов успішної роботи кожного учня); індивідуальна відповідальність (при роботі у групі у кожного учня своє завдання).

Інтерактивне навчання потребує застосування принципів кооперативності. Для успішного протікання такого навчального процесу необхідною є також ситуація відкритого зіткнення власних сумнівів і протиріч із сумнівами і протиріччями інших. Важливо, щоб розв'язання протиріч було засновано на паритетному діалозі між учнями і вчителем, між самими учнями з урахуванням їх інтересів, думок, поглядів і позицій.

Особливість інтерактивних методів полягає в тому, що вони готують учнів до життя і громадської активності, забезпечують оволодіння навичками саморозвитку, сприяють високому інтелектуальному розвитку школярів.

Спроби класифікації інтерактивних методів знаходимо у працях: Л.Н. Вавилова, Т.Н. Добриніна, Е.Я. Голант, О.А. Голубкова, В.В. Гузев та ін. Міркування з цього приводу різноманітні, а запропоновані класифікації потребують осмислення та узагальнення. Досі не було виявлено жодної повної класифікації інтерактивних методів навчання, зокрема нема чіткого розмежування між інтерактивними та активними методами – одні і ті ж види відносяться як до активних, так і до інтерактивних. Головним недоліком є те, що наявні класифікації не відбивають такої особистісної функції як самореалізація.

Методи інтерактивного навчання можна поділити на дві великі групи: групові та фронтальні. Групові методи ефективні у розв'язанні широкого кола завдань: розвитку критичного мислення учнів, адекватної самооцінки й відповідальності, здатності до кооперації і співпраці. Вони передбачають взаємодію учасників малих груп («Робота в парах», «Робота в трійках», «Карусель», «Робота в малих групах», «Акваріум»). Фронтальні методи передбачають спільну роботу та взаємонавчання всього класу («Велике коло», «Мікрофон», «Мозаїка»).

Інтерактивні методи навчання виступають важливою рушійною силою всебічного розвитку та самореалізації особистості. Вони змінюють основне джерело мотивації навчання. Воно стає внутрішнім – це інтерес самого учня.

Інтерактивні методи навчання завдяки своїй оригінальності та новизні, забезпечують цікавість до процесу навчання, внутрішню мотивацію, що, в свою чергу, сприяє ефективності навчально-виховного процесу.

На уроках рідної мови в початковій школі доцільно використовувати метод «Асоціативного куща». Даний метод слугує схемою, яка поступово складається учнями під керівництвом учителя. При ознайомленні з новими формами фольклору діти спочатку розглядають народні дитячі пісні, потім ігри, мирилки, лічилки, прислів'я і приказки та ін., а потім поповнюють схему новими «гілками».

Застосування інтерактивних вправ на уроках рідної мови дає змогу створювати навчальне середовище, що допомагає учням формувати характер, розвивати світогляд, логічне мислення, зв'язне мовлення, виявляти і реалізовувати індивідуальні можливості.

Так, інтерактивні вправи містили:

- інструктування, під час якого повідомлялася учням мета та зміст вправи;

- підготовка до проведення вправи (об'єднання дітей у групи, розподіл ролей, технічна підготовка);

- виконання завдання (максимальне виконання вправи самостійно, при необхідності – допомога вчителя);

- презентація результатів виконаної вправи

- аналіз учнями власних результатів.

Використання ігрових технологій сприяли ефективному керуванню навчальним процесом, активній участі учнів у виконанні завдань. Ігри розвивають пізнавальний інтерес, активізують розумову діяльність. Під час гри учні краще засвоювали невідомі слова, використовували їх при складанні речень, казок. Рольова гра вимагала від дітей прийняття конкретних рішень у проблемній ситуації в межах ролі. Кожна гра мала чітко розроблений сценарій, головну частину якого необхідно було доопрацювати учням.

Серед запропонованих вправ були вправи на: ознайомлення з правильною вимовою слів (вимова учнями слів у формі гри "Словниковий ланцюжок"); пояснення вчителем етимологічного та лексичного значення слів за допомогою вправи "Довідкове бюро"; малюнковий диктант (учитель демонструє картку-малюнок, діти називають зображений предмет і записують у зошит) та інші.

Сучасна початкова школа потребує удосконалення змісту, використання нових форм та методів навчання. Ці завдання можна вирішити, використовуючи інтерактивні методи навчання. Так на уроках рідної мови будуть доцільними такі види роботи: «Незакінчені речення» (на етапі актуалізації знань учнів); «Мозаїка», «Мозковий шторм» (на етапі опрацювання нового матеріалу); розгадування і відтворення кросвордів, ілюстрування отриманої інформації (на етапі вивчення слів); метод «Мікрофон», «Вузлики» (на підсумковому етапі уроку); розробка проектів (на етапі закріплення та повторення вивченого матеріалу).

Головне завдання вчителя – вміло підібрати методи та форми роботи на різних етапах уроку. Його основною метою стає організація спільного пошуку розв'язання завдань, не «донести», «пояснити» й «показати», а організувати пошукову діяльність учнів на уроці. Це забезпечить кожному учневі можливість виявити себе як суб'єкта навчально-пізнавальної діяльності.

Висновок. За допомогою використання методів інтерактивного навчання на уроках рідної мови учитель може успішно сформувати в учнів не тільки лексичні знання та навички, а й знання та навички, окреслені змістовими лініями Державного стандарту початкової загальної освіти та навчальними програмами: розуміти і пояснювати значення слів – назв предметів побуту, народних звичаїв; використовувати тематичні групи слів народознавчого змісту в мовленні. Адже зазначені знання та навички і є підґрунтям формування лексико-народознавчої компетенції учнів початкових класів.

Література:

1. Бим-Бад Б. Педагогический энциклопедический словарь / Б.Бим-Бад. – М., 2002. – 192с.
2. Кларин М. Интерактивное обучение – инструмент освоения нового опыта /М. Кларин // Педагогика. – 2000. - № 7. – С.12-19.
3. Комар О. Інтерактивні методи як інноваційна діяльність сучасного вчителя початкової школи / О.Комар// Бібліотека журналу «Початкова школа». – 2010. - №2.
4. Пометун О. Активні й інтерактивні методи навчання: до питання про диференціацію понять / О.Пометун // Шляхи освіти. – 2004. - № 3. – С.10-15.
5. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. Пометун, Л.Пироженко. – К.: «А.С.К.», 2004. – 192с.

РЕЗЮМЕ

У статті аналізуються сучасні інноваційні технології (ігрові та інтерактивні), які впроваджуються на уроках української мови в початковій школі, а також пропонуються вправи для збагачення словникового запасу молодших школярів.

Ключові слова: *“інтерактивні методи”, “педагогічна технологія”, “інноваційні технології”.*

SUMMARY

This article analyzes the modern innovative technology (gaming and interactive), implemented in the Ukrainian language lessons in elementary school, and offered exercise to enrich the vocabulary of younger pupils.

The keywords: interactive methods, pedagogical technology, innovational technologies.